

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

למה נגרע

הלכה

בכוונת קדיש יתום

פרשת בהעלתך תש"פ

שנה כ"ב - קובץ כ"ד [תשכ"ג]

יד"ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

אלה יעמדו על הברכה

שלקחו חלק לסיים את

ש"ס בבלי

עד יום היארצייט השני – י"ג סיון תש"פ

לעילוי נשמתה של הרבנית הצדקת

מרת פסיה יענטא וייס ע"ה

בת הגה"צ רבי ישראל אריה זלמנוביץ זצ"ל

אשת חבר למורינו ורבינו

מרת הגאון רבי אשר שליט"א

ברכות	הרב בנימין וייס	הגיגה	הרב משה יעקאפסקי	חולין	עד דף ס"ח הרב יוסף קאף
	הרב שמעון ווברמן		הרב יהושע וואכהולדר		מדף ס"ח עד הסוף הרב יהודה גרינברג
	הבח' אריה שפיץ	יבמות	הרב חיים דוד פריימן	בכורות	הרב אברהם קאטץ
שבת	הרב דוד פלינק	כתובות	הר"ר משה נחמיה צוקר	ערכין	הרב דן פרקל
	הרב אפרים הירשלר	גדרים	מרת שליט"א		הרב איתמר שיינין
	הרב יהושע וואכהולדר	נייר	מרת שליט"א	תמורה	הרב דן פרקל
	הבח' ישראל אריה וקסלשטיין	סוטה	מרת שליט"א		הרב ישראל גלזר
עירובין	הרב דוד פלינק	גיטין	מרת שליט"א		הרב איתמר שיינין
פסחים	הרב עקיבא דרשוביץ		הרב בנימין ביינוש רוזנבוים	כריתות	הרב דן פרקל
	הרב משה אהרן סגל	קידושין	הרב בנימין וייס		הרב ישראל גלזר
	הרב שרגא זאב וייס		הרב משה יהודה שפיץ		הרב איתמר שיינין
שקלים	הרב זכריה דוד שטרן		הרב שמואל יאקאב	מעילה	הרב דן פרקל
יומא	הרב יהושע פריד	ב"ק	הרב משה יהודה שפיץ		הרב ישראל גלזר
סוכה	הרב אברהם בנציון בקרמן		הרב שאול קוסובסקי		הרב איתמר שיינין
	הרב אברהם גלדצלר		הרב יחזקאל פרנקל	תמיד	הרב דן פרקל
	הבח' אליהו שפיץ	ב"מ	מרת שליט"א		הרב ישראל גלזר
ביצה	הרב זכריה דוד שטרן		הרב יוסף בקרמן		הרב איתמר שיינין
ר"ה	הבח' אליהו שפיץ		הרב שמעון וקסלשטיין	מדות	הרב דן פרקל
	הרב רפאל ווילקאטש	ב"ב	מרת שליט"א		הרב ישראל גלזר
	הבח' שלום נח וקסלשטיין		הבח' חיים הרצנברג		הרב איתמר שיינין
תענית	הרב מאיר דבקין	סנהדרין	הרב משה פישל	קנים	הרב דן פרקל
	הבח' הלל ווברמן	מכות	הבח' יהונתן בנימין סגל		הרב ישראל גלזר
	הרב יהושע וואכהולדר	שבועות	הרב יהודה דוד וקסלשטיין		הרב איתמר שיינין
מגילה	הרב הלל קצנלבונג	עדייות	הרב אברהם דוד זלוניק	נדה	הרב דן פרקל
	הרב אשר ווראנא	ע"ז	מרת שליט"א		הרב שמואל בקרמן
	הבח' אהרן בר"י פרידמן	הוריות	הרב יונתן אלעזר דורפמן		הרב איתמר שיינין
	מועד קטן הרב צבי גרטנר	זבחים	הרב מאיר איינהורן		
	הרב חיים רוזן	מנחות	הרב מאיר איינהורן		

יתברכו ממעון הברכות בכל הברכות הכתובות בתורה, ובברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

אלון בכות

לעילוי נשמתה של
אצילת הרוח וזכת הנפש
הרבנית הצדקת

מרת פסיה יענטא וייס ע"ה

בת הגה"צ רבי ישראל אריה זלמנוביץ זצ"ל
גאב"ד עכו ובעל מה"ס חיי נפש
אשת חבר למרן רבינו שיבלחט"א

בנעימות וצניעות היו כל הליכותיה
מסירות נפש לתורה וחסד היו כל דרכיה
עמדה לימין בעלה הגדול כל ימיה
באהבה אין קץ ושמחה גדלה ילדיה
שלימות במצוות ומדות טובות היו כל מאוייה
באמונה טהורה קיבלה באהבה ייסוריה

אור פניה לא ימוש מאתנו לנצח, עד יבקע כשחר אורו,
כאשר יקיצו וירננו כל שוכני עפר, כאמור לציון מלך אלקיך,
כמהרה בימינו אמן

נלב"ע ביום א' לסדר בהעלתך את הנרות - י"ג סיון תשע"ח לפ"ק

תהא נפשה צרורה בצרור החיים

פרשת בהעלתך

בכוונת קדיש יתום

"ונמצא במדרשות לומר קדיש על אב (כל בו וריב"ש בשם תנחומא וספרי, ובחיי בשם מסכת כלה, וב"י בשם הזוהר, ובא"ז בשם תנא דבי אליהו רבא); ע"כ נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חדש, וכן נהגו להפטיר בנביא, ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחוזרין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים, פודה אביו ואמו מן הגיהנם (כל בו בשם הגהות) "יו"ד סימן שע"ו ס"ד רמ"א).

ובענין קדיש בתרא הכוונה לקדיש יתום שאומר לאחר קדיש תתקבל, ובסגולתה המיוחדת של קדיש זה כתב בשער הכוונות (ענין הקדיש) לאחר שביאר שסדר התפילה מכוון כנגד ד' עולמות ותפילת העמידה היא כנגד אצילות עד לאחר קדיש תתקבל, וז"ל:

"אמנם קדיש בתרא, אינו מכלל הקדישים הנזכרים, לפי שכבר עלו כל העולמות. אמנם זה הקדיש נקרא קדיש יתום, ר"ל קדיש שאומרים אותו היתומים. והענין הוא, שהקדיש הזה הוא בעולם העשיה, ששם בחינת המיתה, כדי להעלות כל הנשמות והנפשות בסוד תחית המתים, וע"כ אומרים אותו היתומים על מיתת אב ואם".

ומפשטות הדברים משמע שאכן קדיש יתום כל ענינו סגולה לעליית נשמה וקדיש זה אומר היתום על אביו ואמו (כלשון הרמ"א).

אך לא כן כתב הגאון ר' אליהו רוגלר בצוואתו שנדפסה בהקדמה לספרו שו"ת יד אליהו, אלא הזהיר דהמכוון באמירת קדיש ותפילה לנשמת המת הפסיד כל שכרו, וז"ל:

"בעת אמירת קדיש, ובעת התפלה, ובעת ברכו, ובעת תפלת מוצאי שבת, אע"פ שיש להדר אחרי זאת [בשנה הראשונה] עם כל זאת ח"ו מלחשוב מחשבת חוץ שיהיה נופל במחשבתו לעשות נחת רוח לנשמה של אחד ולהצילו מדינה של גיהנום וחיבוט הקבר, ח"ו מלצרף מחשבה זו בעת האמירה, ואף קודם האמירה והתפלה, כי בזה

בכוונת קדיש יתום

תפסידו את כל העמל והתפלה והקדושה ח"ו, כי הכלל אשר למעלה אינם סובלים שום כוונה זרה, כ"א הכל לשם שמים, ולהלל ולשבח ולפאר את הבורא בנפש חפצה ובשמחה גדולה יותר מכל הטובות שבעולם, על אשר זכיתם להיות בר ישראל ולעבוד את ה'".

הרי דאין זה ראוי כלל לכוין לעליית הנשמה אלא כל כוונתו לשם שמים בלבד לגדל ולקדש שמה דקוב"ה והנשמה ממילא מתעלה.

והדברים חידוש.

ובשו"ת שלמת חיים להגרי"ח זוננפלד (יו"ד סימן ע') מצינו:

"האם טוב לומר בכל דבר טוב יהא לנשמות אב ואם, אולי איננו מחשב כ"כ לשמה. תשובה: בודאי אין בזה קפידא כיון שמצות התורה"ק לכבד אב ואם, והכל יעלה לנחת רוח לפניו ית' כי הוא צוה".

הרי דכיון שמצווים אנו בכיבוד אב ואם אין בזה כל חסרון ומגרעת.

ובספר לשון למודים לבן איש חי (ח"ב סימן ט"ו בענייני יארצייט) כתב תפילה ארוכה שיש לומר אחר הלימוד ביא"צ ותוך התפילה אומרים "ותחוס ותחמול ותרחם ותשפיע שפע רב ותאיר להם אור גדול לנפש רוח ונשמה של עבדך אבי פב"פ (של אמתך אמי פב"פ) ותאיר להם בפנים מאירות וכו'".

הרי לן דכך נאה וכך יאה לכוין בתלמוד התורה לטובת הנשמה. אמנם אפשר שיש לחלק בן כונה זו לפני קיום המצוה ובשעתה שיש בה כדי לגרוע מכונת הלשמה לכונה לאחר הלימוד שאין בה חסרון כלל, אך לכאורה נראה טפי דאין בין לפניהן ולאחריהן ולא כלום אם אכן יש פגם ומגרעת בכונה זו, ועוד דהרגיל לומר תפלה זו לאחר הלימוד וכי אינו מודע לה לפני לימודו.

וברבים מספרי המשניות יש תפילה שראוי להתפלל לפני לימוד המשניות ולאחריהן.

בכוונת קדיש יתום

ועיין עוד בכף החיים (סימן נ"ה ס"ק ל') שכתב דמי שמת בלא בנים שוכרים אחד שיאמר בעבורו קדיש "אך צריך לזהר זה השכיר שאומר קדיש על מי שלא הניח בן שיאמר בבוקר קודם תפלה שכל הקדישים שהוא אומר בזה היום תהיה לעילוי נר"ן של פלוני".

הרי לן מכל זה דאין כל חסרון לכונן ואף לומר בפיו שהוא מתפלל ואומר קדיש לעילוי נשמת אביו ואמו ואין זה מגרע כלל משלימות הכונה והמעשה.

אמנם בספר דרכי חיים תולדות חייו ודרכו בקודש של הגה"צ רבי נפתלי זילברברג מויערשוב כתב:

"וכן קודם לימוד משניות יאמר הנני לומד לעילוי נשמת פב"פ, ולא דוקא לימוד משניות כי מועיל שאר לימודים גמ' או ש"ע, (כך נהגו הרה"ק ר' נחום זי"ע והרה"ק רצ"מ זי"ע אנשי ירושלים), באמירת קדיש להיות נזהר מאד לבלי לכוון כלל על הנפטר, עי' בצוואת הגה"ק ר' אלי' ריגאלער זי"ע, רק מסתבר בתיבת עושה שלום במרומיו, יש לכוון כי סיים בתפילה עבור כל ישראל יש לכוון גם שיעשה שלום במרומין לנשמת פב"פ, גם בויהא שלמא רבה וכו' יש לכוון עבור החיים והמתים, וכן אני נוהג".

וסתר דבריו מיניה וביה, תחילה כתב דלפני לימוד משניות יאמר בפה מלא שהוא לומד לעילוי נשמה ושוב הביא את דברי היד אליהו שבאמירת קדיש לא יתכוין כלל לטובת הנשמה ודבריו סתראי המה.

ולכאורה היה נראה דס"ל דשאני קדיש מלימוד משניות ורק בקדיש יש קפידא לא לערב בו כל כונה זרה אלא כל כולו שיתגדל ויתקדש שמיה רבה, אך אין זה מתיישב על הלב הלא ביד אליהו כתב כן גם לגבי תפילה, וברכו, ובתפילה דמוצ"ש, ומה סברא יש בזה לחלק בין תורה לתפילה.

והנראה עיקר לענ"ד כפשטות המקורות הנ"ל, דודאי ראוי לכונן בכל דבר שיש בו טובה ועילוי נשמה שאכן יהיו הדברים לעילוי נשמת פב"פ, ואין זה מגרע כלל משלימות המעשה והכונה, וגדולה מזו אמרו חז"ל (פסחים ח' ע"א, ר"ה ד' ע"א) "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאחיה בן העולם הבא - הרי זה צדיק גמור".

בכוונת קדיש יתום

וכבר הקשו בתוס' (שם ובעבו"ז י"ט ע"א) ממה שאמרו באבות (פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, ותירצו דאין בזה קפידא אלא במי שאם לא יקבל פרס תוהה ומתחרט על מעשיו הטובים ונמצא שאינו מכווין לשם שמים כלל.

ויש לעיין בכוונת רש"י בזה, וז"ל בפסחים שם:

"הרי זה צדיק גמור - בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו".

ונראה מדבריו דכל שעושה לשם שמים אף שמתכוין ג"כ להנאת עצמו אין בזה חסרון, וזה כעין מש"כ התוס'.

ואי בדידי תליא היה נראה לכאורה לחלק בין פרס לפרס, דהלא העושה מצוות על מנת שיחיה בנו לא לכבוד עצמו הוא דורש ואינו מבקש עושר וכבוד, ומצוה גמורה להשתדל ברפואת החולה כל מה שבידו, ופקו"נ דוחה כל התורה כולה, ומצוה אף להתפלל על החולים שיתרפאו כמו שהתפלל משה על מרים כמ"ש במנחת אשר (במדבר סימן כ"ג), ובאלה אינו מבקש פרס לעצמו אלא למען כבוד שמו ית' ודאי שצדיק גמור הוא.

וק"ו הדברים במי שמקיים מצוה על מנת שיזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים לעתיד לבא, ובו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, ודאי שאין בזה כל חסרון בשלימות הכונה והמעשה.

וכן הדבר במי שמקיים מצוה ומכוין לעילוי נשמת אביו ואמו ומכבדם במותו באופן נשגב וראוי, הרי זה גופא מצוה רבה, כך נאה וכך יאה ואין בזה חסרון כלשהו.

וכיון שסברא זו כ"כ פשוטה בעיני נתקשיתי להבין למה לא כתבו התוס' כדברינו, ונתיישבתי שלכאורה הדברים נסתרים מגוף הסוגיא בפסחים, שהרי באו להוכיח דמי שבודק חמצו ומתכוין אף למצוא מטבע שנפל הוי בכלל שלוחי מצוה שאינן ניזוקים מהא דהנותן סלע לצדקה ע"מ שיחיה בני, הרי לן דאף בשכר שאין בו מצוה הוי צדיק

בכוונת קדיש יתום

גמור, ואפשר דבאמת פשוט שבכה"ג אינו צדיק גמור, אך מ"מ כונתם להוכיח דמ"מ
הוי בכלל מצוה ואינו ניזוק, ועדיין צ"ע.

אך מ"מ נראה פשוט דבני"ד שמתכוין לעילוי נשמת המת הוי צדיק גמור ואין בזה
כל ריעותא וחסרון כמבואר.

אמנם בדברי הרמב"ם מפורש דאף העושה מצוה על מנת לזכות בשכר העולם
הבא אינו אוהב ה' מאהבה ורק המקיים המצוה מאהבת אדון כל הארץ שצוה בה הוא
במעלת עובד מאהבה, וכמ"ש בהל' תשובה (פ"י הלכה ד' – ה'):

"אמרו חכמים הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר
בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא תלמוד לומר לאהבה את ה' כל
מה שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה, ועוד אמרו חכמים במצותיו חפץ מאד ולא
בשכר מצותיו, וכן היו גדולי החכמים מצוים לנבוגי תלמידיהם ומשכיליהם ביחוד אל
תהיו כעבדים המשמשים את הרב וכו' אלא מפני שהוא הרב ראוי לשמשו כלומר עבדו
מאהבה. כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה
עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל
הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה, ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה
ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

אך מ"מ אפשר דצדיק גמור הוא אלא שלא הגיע למעלת אברהם אבינו ואינו עובד
ה' מאהבה. אך בדברי הרמב"ם משמע עוד דזה כוונת מה שאמרו היו כעבדים
המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, דאף שכר העוה"ב הוי בכלל פרס, עיי"ש
היטב.

ושו"ר בשינוי נוסחאות שבהוצאת הר"ש פרנקל ועוד הוצאות מתוקנות שיש
גירסא "בשביל שאקבל שכר העולם או שכר לחיי עולם", ולפי"ז נראה דע"מ לקבל
שכר עוה"ב שפיר הוי צדיק גמור ועובד ה' מאהבה, ודו"ק בכ"ז.

בכוונת קדיש יתום

ב

והנה בעל יד אליהו הגאון ר' אליהו רגולר היה מתלמידי הגר"ח מולוז'ין ורבו הגדול הפליג ביותר בכוונת התפילה עד שכתב (נפש החיים שער ב' פרק י"א) דאין לכוין כלל בתפילת העמידה על צרכים אישיים ואף בברכות האמצעיות אין לכוון אלא על כבוד שמים וגלות השכינה ואף בברכת הרפואה וברכת השנים אין לכוין אלא לטובת כלל ישראל ולא על צרכיו האישיים.

והגר"ח הלך בזה בעקבות רבו הגדול הגר"א בשנות אליהו (ברכות פ"ה מ"א) לפרש את מה שאמרו על חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני תפילתם כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים.

"פירוש שאסור לכוין בתפילה לצורך עצמו אך להתפלל שיהיה כל ישראל בתכלית השלימות ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, אבל לא לצורך עצמו, אלא יתפלל באלהי נצור על עצמו שתפילת אלהי נצור הוא על צרכי עצמו, וז"ש כאן כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים".

וכ"כ הגר"א בתיקוני זוהר (מ"ח ע"ג ד"ה דכמה) וכונתו שיכוונו לבם לאביהם שבשמים ולכבודו ית' ולא לעצמם ולצרכיהם.

הרי לן מדבריהם של גדולי עולם מבית מדרשו של הגר"א שאף בתפילה אל לו לאדם לכוין לצורך עצמו או לצרכי יחידים אלא לכבוד שמים ולטובת כלל ישראל ולא יפלא שתלמידי תלמידיהוון נקטו שאף בכל התפילות לטובת הנשמות אין לכוין שום כונה פרטית אלא על כבוד שמים וכל העילוי ממילא קאתי.

אך דבריהם דברי חידוש, ולפי פשוטן של דברים אף שאכן ניסחו אנשי כנסת הגדולה את כל ברכות התפילה בלשון רבים, מ"מ הברכות האמצעיות הלא המה בקשת צרכיו של האדם, וכל איש מבקש צרכיו מהקב"ה בתוך שאר כל עמו בית ישראל, ועצם בקשת צרכיו של אדם כעבד המתחנן בפני רבו יש בו קבלת עול מלכות שמים, והלא אמרו חכמים (ברכות ד' ע"ב) "איזהו בן העולם הבא, זה הסומך גאולה לתפלה".

בכוונת קדיש יתום

וכתב רבינו יונה לבאר (ב' ע"ב מדפי הרי"ף):

"ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר מפני שכשמזכיר גאולת מצרים ומתפלל מיד הוא מראה שבוטח בה' בתפלה כיון שמבקש ממנו צרכיו שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום. וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמהם הבורא שלא כתבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו' וכיון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא".

הרי שעצם בקשת הצרכים יש בו עיקר האמונה והיראה וביטוי לעבדות.

ובשו"ע או"ח (סימן קי"ט ס"א):

"אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעית, מעין הברכה, מוסיף. כיצד, היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו; היה צריך פרנסה, מבקש עליה בברכת השנים... ובשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו, שהיא כוללת כל הבקשות; ולהר"ר יונה, כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף אותו בשביל כל ישראל, אומר אותו בלשון רבים ולא בלשון יחיד, ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצע; ואם שואל צרכיו ממש, כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה, יכול לשאול אפי' באמצע הברכה, והוא שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים; ובברכת שומע תפלה וכן בסוף התפלה בין קודם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים, בין צרכיו ממש בין צרכי רבים".

הרי לן שכך נאה וכך יאה לבקש אף צרכיו האישיים בלשון יחיד בתפילת העמידה.

ויתירה מזו מצינו בדברי המאירי בספרו מגן אבות (ענין כ"ד ס"י קנ"ו בסוף הספר) דאף שמותר לבקש בשבת על צרכי הכלל אין אומרים את הברכות האמצעיות שבתפילת העמידה דאף בלשון רבים נאמרו באמת כל מהותן וענינן צרכי הפרט ובקשת האדם על צרכיו אף שבלשון רבים נוסחו, עי"ש.

בכוונת קדיש יתום

(ואפשר שאומרים תפילות אלה בלשון רבים כדי שיתקבלו ביותר או משום שלא
בכל יומא יש בהם צורכי הפרט, ואכמ"ל).

ובדעת הגר"א וסייעתיה צ"ל דאמנם רשאי האדם להוסיף בקשות אישיות בכל
ברכה לפי ענינה, אך המטבע הכללי שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לא תיקנו אלא לבקשה
על הכלל, ועוד כתב בנפש החיים שם:

"ואף דהלכתא גמירי לה בש"ס (סנהדרין ח' ע"א) שהיחיד רשאי לחדש דבר
בתפלתו על צרכי עצמו וצעריו בכל ברכה לפי ענינה, גם בזה צריך שלא תהא תכלית
כונתו על צעריו ולא זו הדרך הנכונה לישרים בלבותם".

אך לולי דבריהם נראה דכל ענין הברכות האמצעיות אינה אלא בקשת צרכים בין
לכלל בין לפרט, דכמה רחוק לומר דהוספות הבקשות מעין הברכה יש בה מעין
בדיעבד, ונראה יותר דבקשת צרכי האדם יש בה עבודה מופלאה ודביקות גדולה באב
הרחמן.

וכך כתב המבי"ט בבית אלקים (שער האהבה פ"ג):

"או ירצה, כי לא לבד שומע תפילת האנשים שמתפללים על הדברים הצריכים
לשלימות נפשם בזה העולם, כמו שנאמר כשיחנן להם הש"י דעה והשכל ויפתח להם
שערי תשובה שהם דברים בלתי גשמיים, אלא גם בשאלם והתפללם על צרכיהם
הגופניים בזה העולם, הוא משגיח עליהם ומשלים צרכם, וזה שומע תפלה עדיך כל
בשר יבואו, כלומר בשביל שאתה שומע תפלה יבואו עדיך צרכי כל בשר, מה שהם
צריכים מצד שהם בשר, ואתה משלים להם צרכם, וכן אמר הנביא (ירמיה ל"ב כ"ז)
אנכי אלהי כל בשר הממני יפלא כל דבר, כי יש מהכופרים שחושבים כי מצד גדלות
מעלת הש"י אינו משגיח בזה העולם השפל והגרוע, לזה אמר אני אלקי כל בשר, שאני
משגיח על כל בשר, גם כי הם שפלים מצד החומר שלהם, כי אין ראוי שיפלא ויתכסה
ממנו כל דבר, ולכן אני משגיח על כל פרטיהם, כיון שאני אלהיהם".

הרי שזה רצונו ית"ש "עדיך כל בשר יבואו", וטוב ומטיב הוא לרעים ולטובים
בצרכיהם הרוחניים ואף בצרכיהם הגשמיים כמבואר.

בכוונת קדיש יתום

אמנם זו פשיטא לך, דמי שאינו מכוין לפנימיות ענין הקדיש, שאכן יתגדל ויתקדש שמייה רבה וכבוד ה' תתגלה בתפארתה, וכל כוונתו לכעין לחש בעלמא לעילוי נשמה, אין בקדיש שלו כל חפץ ובטל ומבוטל הוא, ואפשר שזה עיקר כונת היד אליהו, אבל האומר קדיש בכונה ומתכוין גם לעילוי נשמה, כך נאה וכך יאה ואין בזה פגם כלשהו.

ונסיים בתוכחת מוסר בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סימן צ"ו):

"ובגוף הדבר נואלו ההמון לחשוב שהעיקר הוא לעבור לפני התיבה ואמירת קדיש. ויש שמרבים בקדישים בכל האפשר. וכל היום עושים מה שלבם חפץ. ובאמת העיקר הוא להרבות בתורה ומע"ט ולהזהר מדברים האסורים. ובזה ברא מזכה אבא. ועל כגון זה נאמר טוב שמוע מזבח טוב. ויש אשר יעשו מריבה בביה"מ וגם יבואו לידי הכאה בעד אמירת קדיש או העברה לפני התיבה. ולא יבינו כי יצא שכרם בהפסדם. ולזה האיש שמעיז לשנות ממנהג ישראל ואינו אומר קדיש אחר מות אביו. אות הוא כי נפשו לא ישרה בו. וגם כל היום לא יחסרו לו עבירות שונות אם במעשה אם במחשבה או בדיבור. ובאופן כזה לא יהי שום תועלת לנשמת אביו באמירתו קדיש. ועל כגון זה נאמר לא תוסיפו הביא מנחת שוא וגו'. ואפשר שזה יהי לו עוד למזכיר עון שכל היום מלא פיו ליצנות ולה"ר אלה וקללה ועוד כאלה ר"ל. ובפה טמא זה בא לומר קדיש ולחשוב שזה יהי עילוי לנשמת אביו. ושוכח נשמת עצמו וזוכר נשמת אביו".

והדברים ברורים ומאירים.

ג

ובכל עיקר הענין די ש ביד אדם לעשות מצוה שתועיל לזולתו כגון בקדיש וכדו' לעילוי נשמת המתים יש לעיין בפנימיותו, דכיצד יזכה אדם בדבר שאינו שלו, טוביה קיים מצוה וזיגוד יקבל שכרו, וביותר יש לתמוה בזה לפי מש"כ בשו"ת מהר"ם אלשקר (סימן ק"א) בשם רב האי גאון בעניין יששכר זבולון, דאין אדם יכול ליטול כל חלק במצוותיהם של אחרים, צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה, וכבר דנתי בזה בשו"ת מנחת אשר (ח"ב סימן נ"ח), עי"ש.

וי"ל בזה דבאמת אין המצוה נזקפת על שם פלוני אלמוני, אלא דבשעה שאדם מקיים לשמו הגדול ית' תפילותיו מתקבלות בזכות המצוה וכשהוא מתפלל לרפואת

בכוונת קדיש יתום

החולה או לעי"נ המת תפילתו מתקבלת, וכבר כתבתי כעי"ז בשו"ת מנחת אשר, עי"ש. אך אין זה פשטות הדברים ולא מצינו דכאשר אומרים קדיש או מפטירים בנביא בעד המתים צריך להתפלל עליהם.

ונראה ברור דאכן זה מסודות ההנהגה של ריבון העולמים שביד האדם לקיים מצוות מסויימות ולעשות מעשים מסויימים לתועלת נשמות המתים וכן לטובת החיים, ואפשר שיסוד הדברים במה שאמרו "כל ישראל ערבים זה בזה", וכשם שהערב משלם והלוה נפטר מידי חובתו ותשלום הערב עולה כאילו הוא זה ששילם כך גם במצוות ומע"ט. (וכבר דנתי באריכות במק"א בדמיון שיש בין דיני ערבות בהלכת מלוה ולוה לדין ערבות במצוות, ואכמ"ל).

ונראה בזה עוד, דהנה כתב הבית יוסף (או"ח סימן תרכ"א):

"וכתב הרוקח (סי' ריז ד"ה ומה) מה שפוסקין צדקה עבור המתים ביום הכפורים יש להם אסמכתא שכתוב בסוף פרשת תצוה (שמות ל' י) הכפורים אחת בשנה יכפר וסמוך ליה ונתנו איש כופר נפשו ליי' ומה מועיל למת שהחי נותן צדקה בעבורו אלא יי' בוחן לבות החיים והמתים, אם אותו המת בחיים היה נותן צדקה ואם היה עני אותו המת אך לבו בטוב והיה נותן אם היה לו אז תועיל לו קצת כי החי יכול לבקש להקל דין המת כדוד על אבשלום (סוטה י:) וכרבי יוחנן על אחר אבל אם נתן בעבור רשע אין מועיל ונותנים לכבוד המתים שהצדיקים מליצים על צאצאיהם ע"כ:

ועוד מצינו בדברי הראשונים שדנו בזה.

בשו"ת הרשב"א (ח"ז סימן תקל"ט) הביא את תשובת רב שרירא גאון בעניין אם יש ענין לשלם חובות ממוניים של אדם לאחר מותו וכתב דבודאי מצוה לעשות כן, ושוב הוסיף:

"אבל פרעונות שחייב למקום כי עבר על המצוה הרי היא כשאר עבירות ואין ביד אנוש להקל אותה ממנו בודאי אבל אם יש צדיק אחד מבקש עליו רחמים בין בנתינת צדקה לעניים אפשר שהקב"ה מיקל ממנו בזכות בעל הזכות... אם יש בהם מי שבידו זכויות שראוי לישא פניו ולהקל מזה אפשר שמועיל לו אבל לא מוחזק שמועילין לו אלא

בכוונת קדיש יתום

יהי רצון מלפני הקדוש ברוך הוא שישמע להן ואם לאו אין שומע להן אעפ"י שהם בעלי זכויות".

הרי לן דאין התפילות והצדקות שעושים החיים בשביל המתים לכפר על עבירות שעברו המתים בחייהם, אבל אפשר שיש בהם כדי להקל מעונשם.

ועוד כתב שם:

"ולזכותו למתן שכר אין ביד אדם כל עיקר ואין מעלתו וגדולתו והנאתו מזיו השכינה אלא לפי מעשיו ואפילו כל צדיקי עולם בקשו עליו רחמים וכל צדקות נעשו לזכותו אין מועילין לו בזאת זהו דעתנו בדבר זה לפי מה שהוא נוטה, ומה' נשאלה הפקת רצון לנו ולכם ולכל ישראל".

הרי לן דודאי לא מהני לזכות את המת במה שאין בידו אך מ"מ יש ומועיל קצת להקל מעונשו וממדת הדין עליו.

וכעין דבריו מצינו גם בספר חסידים (אות תר"ה):

"וכן מי שמת כשהוא רשע אין דרך להתפלל עליו כדי שיזכה עם הצדיקים כי אותה תפלה אינה מועלת כלום לפי ששכר שראוי לצדיקים אינו אלא הטורח והעסק שעסקו וסבלו בעשיית המצות והתאפקו והתחזקו מעבירות אבל מי שהלך אחר תאותו להתעדן בעבירות האֵיך יתכן שיהא לו חלק טוב זה ודאי מבוטל ורחוק מן הדעת ומי שהזכיר מחכמים ענין העתירה ובקשה על החוטא לא אמרו אלא כדי להקל מעליו הפורעניות בלבד".

ואנן יתמי דיתמי אין לנו חלק בנסתרות אבל בנידון דידן נראה דודאי יש במצוות שעושין לזכות המתים כדי להטיב עמהם, אם בהקלת העונש או אם המת מכשרי ישראל והיודע תעלומות מעיד עליו שאילו מצוה זו באה לפניו היה מקיימה בשמחה יש בזה אף להרבות שכרו וכדברי הבית יוסף בשם הרוקח.

בין כך ובין כך מסודות ההנהגה שיש תועלת במצוות שעושים אנו לעילוי נשמתם בעוז ובגבורה.

ב

אם יכול לומר קדיש אחד על שם שני נפטרים

במה שישאל במי שאומר קדיש על המת תמורת תשלום האם יכול לקבל כסף מכמה משפחות וקדיש אחד עולה לכאן ולכאן.

הנה שני מקורות יש מגאוני קמאי דאכן קדיש אחד עולה לשני נפטרים.

ראש המדברים בשאלה זו הוא הראנ"ח (שו"ת סימן ע"ז) שדן במי שקיבל על עצמו לומר קדיש בשביל זקנה אחת ושוב מת אביו וכתב "הרי קיים תנאו בזה ואף על גב דבלאו הכי הוה צ"ל קדיש בעד אביו מכל מקום זכרון אחד עולה לכאן ולכאן".

ועוד מצינו בספר מנוחה וקדושה (ח"א חתימת שער התפילה) מובא צוואת הגה"ק רבי נפתלי כץ בעל סמיכת חכמים ובו כתוב "ואחר מות אמכם תתנהגו כן בתורה ותפלה ככתוב למעלה (עד י"ב חודש) בעבורה, ואחר י"ב חודש למיתתה תעשו את כל אלה ותכוונו לשם שנינו לשמי ולשמה נר לאחד נר למאה".

ושני גדולים אלה השתמשו בהגדרות שמצינו בש"ס. בעירובין (ח' ע"א) אמרו שאין מזכירין ר"ח בר"ה משום שזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. ובשבת (קכ"ב ע"א) אמרו דנכרי שהדליק את הנר בשבת מותר לישראל להשתמש לאורה משום דנר לאחד נר למאה. אך ברור שלא השתמשו בלשונות אלה אלא בדרך מליצה, וז"פ.

ומ"מ כתבו דיכול לומר קדיש אחד לכמה בנ"א. אך לענ"ד אין הדברים אמורים אלא במי שהאבילות ואמירת הקדיש נכפתה עליו וכהני דלעיל, אבל במי שמשלמים לו לומר קדיש מסתבר לכאורה שדעת אלה שמשלמים שיאמר קדיש ביחוד על קרוביהם.

ובאמת מסתבר דיש בזה מעלה יתירה, דהלא הכל לפי רוב המעשה, וסברא פשוטה היא דהמייחד מחשבתו לעשות מצוה לטובת אחד והוא לבדו הסיבה לאמירת הקדיש מחשבתו מועילה יותר מהמכוון לשם אנשים רבים.

בכוונת קדיש יתום

ואכן ראיתי באגרות משה (יו"ד א' סימן רנ"ד) דפשיטא ליה דגבאי האומר קדיש לטובת הנפטרים תמורת שכר צריך לומר קדיש אחד ביום לטובת כל אחד בייחוד ולא עלה על דעתו לומר שקדיש אחד עולה לכאן ולכאן, ואף כתב יתירא מזו שצריך להודיע לכל אלה המשלמים לו שאינו אומר אלא קדיש אחד ביום לכל אחד ואחד.

ואף שבאמת נתבאר לעיל שמצד עצם הענין אכן קבעו תקיפי קדם שגר לאחד נר למאה מסתבר דכיון שיש מעלה יתירא בקדיש מיוחד צריך הוא להודיע שאין בידו לומר קדיש מיוחד לכל אחד ואחד.

ושו"ר שבשאלה זו נחלקו מרנן הגרי"ש אלישיב והגרא"י ולדנברג, בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סימן מ"ט, קונטרס אבן יעקב פ"ז) הביא את דברי הגרי"ש לחלק בין מש"כ הראנ"ח דקיים את התנאי אף כשאומר קדיש גם על אביו למי שאומר קדיש תמורת תשלום דלא מהני לשנים, והציץ אליעזר עמד על דעתו דכיון דנר לאחד נר למאה וכל זכות הנפטר אינו אלא במה שבגינו ועל ידו אומרים קדיש מה לן אחד מה לן רבים.

ולדעתי היא הנותנת, דאם אכן כל זכות הנפטר אינו אלא במה שלזכותו אומרים קדיש אין זה אלא באחד שאילולי הוא לא היו אומרים קדיש, אבל במי שאומר קדיש על רשימה של נפטרים וברור כשמש שאף לולי שם זה או אחר היה אומר קדיש בשביל כל האחרים אף שאכן יש בזה קיום תנאו נראה פשוט דאינו דומה זכות הנפטר כשלומדים משניות או אומרים קדיש במיוחד בשבילו לזכותו כשמצרפים אותו ביחד עם שמות אחרים, ומשו"כ נראה דאם משלמים לפלוני לומר קדיש, אם יש צד להניח שהמשלם חשב שהקדיש מיוחד בשבילו ואין הדבר כן, צריך להודיעו.

והנה מש"כ מהראנ"ח להסתייע ממה שפסקו במי שקיבל עליו תענית ב' וה' וחלו ימים אלה בתעניות ציבור דיוצא יד"ח נדרו, באמת נחלקו הפוסקים בהלכה זו.

מקור ההלכה בשו"ת מהרי"ל (סימן קי"ח) שדן במי שקיבל עליו להתענות ימים רצופים ונזדמן לו בהם תענית חלום או שאר תענית חובה דהימים עולים לו לכאן ולכאן, והביא ראיה ממה שאמרו בחגיגה (ז' ע"ב) שיוצאים יד"ח שלמי שמחה בנדרים ונדבות, עי"ש.

בכוונת קדיש יתום

ובשו"ת מהר"ם פרובינצאל (סימן ע') חלק עליו וס"ל דאין ימי התענית עולים לו, ובשו"ע (או"ח סימן תקס"ח סי"א) פסק כמהרי"ל, עי"ש.

אמנם נראה דאין זה אלא במי שקיבל עליו ימים רצופים וכהא דמהרי"ל או שקיבל עליו להתענות ב' וה' שאין בידו להשתמט מלהתענות בימים אלה מחמת נדרו ומשו"כ מסתבר דאף שבלא"ה צריך להתענות בימים אלה משום תענית חובה מ"מ עולה לו לכאן ולכאן, אבל פשוט בעיני דמי שקיבל עליו להתענות סתם, או להתענות יום א' בשבוע הבא עליו לטובה בודאי אינו יכול לצאת ידי חובת נדרו בתענית חובה שחל באמצע שבוע, דעד כאן לא אמרו שתענית אחת עולה לו לכאן ולכאן אלא בלית ברירה אבל מי שקיבל עליו להתענות סתם אינו יכול לבחור לו לכתחלה תענית ציבור, וז"פ.

וכן הדבר בנידון דידן, כשקיבל עליו לומר קדיש ובע"כ חל עליו לומר קדיש על אביו וכיוצ"ב אכן עולה לו לכאן ולכאן, אך לא כן הדבר במי שקיבל עליו אמירת קדיש תמורת שכר שבידו הדבר תלוי אינו יכול לומר קדיש אחד לשנים, ודו"ק בזה.

ונראה עוד ראייה גדולה מצוואת הרה"ק רבי נפתלי כ"ץ זצוק"ל כפי שהובאה בספר מנוחה וקדושה (שם).

דהנה בצוואה זו ביקש מבניו שיאמרו קדיש לאחר מותו כל י"ב חודש, וכך ינהגו לאחר מות אשתו אם הבנים, ולאחר י"ב חודש יאמרו קדיש לשניהם ונר לאחד נר למאה, עי"ש. ומשמע להדיא מדבריו דתוך י"ב חודש יכוונן רק לנפטר תוך י"ב חודש ולא לזולתו ורק לאחר י"ב חודש שכבר אין חיוב באמירת קדיש יאמרו לשניהם גם יחד, הרי לן דודאי עדיף טפי כשאומר לשם נשמה אחת לבדנה וכל המוסף גורע, ומשו"כ כתב שרק לאחר י"ב חודש דמאי חזית דדמא דידיה סמיק טפי יכווננו לשניהם.

ב

ועוד ראיתי תשובה גדולה וחשובה בשו"ת יביע אומר (ח"ח יו"ד סימן ל"ז) והביא שדברי הראנ"ח הובאו למעשה ע"י רבים מגדולי האחרונים, בשו"ת כנסת יחזקאל (סימן מ"ה), שו"ת סמא דחיי (יו"ד סימן ט'), שו"ת בית יהודה (ח"א או"ח סי' י"ט), בעי חיי (חו"מ סימן רמ"א אות כ"ה) ושו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סימן קל"ב אות י', דף י' ע"א מדפי הספר).

בכוונת קדיש יתום

אך יש גם מן האחרונים שדנו בשאלה זו וכיוצ"ב ודברי הראנ"ח נעלמו מעיניהם. וכך הביא שבשו"ת קרן לדוד (סימן ל"ב) דן במי שהושכר ע"י אלמנה לומר קדיש לעי"נ בעלה ושוב נפטר אביו אם יכול לכיין גם לעי"נ אביו, ודחה הראיה מהא דקבלת תענית, דשאני התם דכל ענין התענית להצטער והרי נצטער, וכן בהא דשלמי שמחה כיון דמ"מ הוא שמח באכילת בשר קרבנות יוצא בכך יד"ח, משא"כ בענין הקדיש, ומשו"כ פסק דעליו להחזיר את דמי השכירות לאלמנה דאין הקדיש עולה לכאן ולכאן. ולא ראה גאון זה את הראנ"ח שכן כתב לדמות מילתא למילתא.

ובשו"ת דובב מישרים (ח"ב סימן ט"ו) דן אף הוא בשאלה זו ותחלה הפליג כדרכו בקודש להביא ממרחק לחמו, ממה שאמרו בעירובין (מ' ע"א) דאין צריך להזכיר ר"ח בראש השנה דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, וממה שאמרו בנזיר (ס' ע"ב) דתגלחת אחת עולה לנזיר ולמצורע, אך בשולי התשובה חזר בו וכתב דכיון דכל ענין הקדיש הוא הכוונה שיהיה לטובת הנפטר אי אפשר לכיין לשם שנים.

והביא את דברי הגמ' בגיטין (כ"ד ע"ב) דאין לכתוב גט לשתי נשים, ואת דברי הראב"ד (הל' פרה פ"ז ה"ג) דהממלא לשנים באמת שניהם פסולים משום דהוי כהיסח הדעת "ויש לזה שורש במסכת גיטין וכללו של דבר אין אדם יכול לכיין דעתו לב' דברים כאחד או לשני בני אדם כא' נפרדים במעשיהם וא"א בלא היסח הדעת". ומשו"כ נטה לומר שאינו יכול לומר קדיש לשנים.

ואי בדידי תליא לא ניחא לי לא במשנה ראשונה ולא במשנה אחרונה, דאין ני"ד דומה כלל לא לתגלחת נזיר ומצורע ולא להזכרה שבתפילה, דאלה הם גזה"כ ודין תורה שלא תלויים בסברא, וכמו"כ אין זה דמה לדין לשמה בגט ולדין היסח הדעת במי חטאת, דגם דין לשמה וגם דין היסח הדעת הם דיני תורה המחייבים כונה וייחוד לענין מסויים ולגביהם יש להבין דלא מהני בשני אנשים ובשני דברים כאחד, ואין זה ענין כלל לקדיש על הנפטר.

אך בעצם הנחת הדובב מישרים דכל ענין הקדיש בכונה לטובת נשמתו, ידועים דברי הגר"א רגולר בצוואתו שנדפסה בהקדמה לספרו שו"ת יד אליהו שהזהיר שאין לכיין כלל באמירת הקדיש ובתפילה שיהיו לטובת הנשמה דאם עושה כן מפסיד את כל שכר המצוה דהו"ל שלא לשמה, אך באמת כבר הארכתי במק"א לבאר שלא

בכוונת קדיש יתום

כדבריו וביארתי דאין בזה כל הפסד וחסרון, אך מאידך נראה דאף אם לא יכוין הבן לטובת הוריו יש עילוי לנשמתם מעצם היות בנם עובד ה' באמת ובתמים.

אך כאשר מדובר במי שאינו בנם שאומר קדיש לכאורה פשוט דאם לא יכוין לטובת נשמתם אין כל קשר וזיקה בין מצוותיו הוא לנשמתם שלהם. כמבואר בכף החיים (סימן נ"ה סק"ל).

אמנם לגופן של דברים כבר כתבתי את הנלענ"ד דאינו דומה מי שאומר קדיש ומקיים מצוות במיוחד לטובת נשמת פלוני למי שמכוין לטובת רבים.

וביסודו של דבר נראה עפ"י מה שנתחבטו הוגי הדורות מה מהני כשפלוני עושה מצוות בשביל אלמוני בין בחייו ובין במותו, וכי שכר מצוה ממון הוא דנימא ביה זכין לאדם שלא בפניו, וע"כ דמיסודות הבריאה וההנהגה שיש ביד האדם לעשות מעשים ומצוות לטובת נשמות הנפטרים, ואין לדון בזה עפ"י יסודות הסברא והתלמוד אשר בשדה ההלכה גדלו ועשו פרי, אך מסתבר מאוד דגם בזה אמרו "הכל לפי רוב המעשה" וטוהר הכוונה.

ומסתבר אפוא דכל שיש בו יותר כוונת הלב לייחד את הקדיש לטובת הנפטר מועיל יותר לעילוי נשמתו ולא אמרינן בזה טובים השנים מן האחד, אלא אדרבה טוב האחד מן השנים וככל החזיון הנ"ל.

ומשו"כ נראה דהמקבל תשלום לומר קדיש על המת ואומר את אותם הקדישים גם על נשמות אחרים צריך להודיע על כך לאלה שמהם הוא מקבל שכר, ואם מסכימים לכך אכן מותר לו לנהוג כן.

ודו"ק בזה כי הדברים ברורים ופשוטים, וכך נראה למעשה.

למה נגרע

למה נגרע

בשורש מצות פסח שני כתב ספר החינוך (מצוה ש"פ).

"משרשי המצוה לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחידוש העולם כי אז בעת ההיא עשה עמנו האל ברוך הוא נסים ונפלאות גדולות ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים, וראו כל עמי הארץ ויכלתו בתחתונים ואז בעת ההיא האמינו הכל ויאמינו כל הבאים אחריהם לעולם באמת, שהוא ברוך הוא ברא העולם יש מאין בעת שרצה והוא העת הידוע, ואע"פ שבריאת היש מן האין הוא דבר נמנע מדרך הטבע, כי כמו כן נמנע לבקוע מצולות ים עד עבור בתוכו עם כבוד ביבשה וישובו למקומן, ולהחיות עם גדול ורב ארבעים שנה מלחם היורד מן השמים יום יום, ויתר האותות והמופתים שעשה לנו בעת ההיא שכולן נתחדשו בהפך הטבעים וענין חידוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו, כי למאמיני הקדמות אין תורה וחלק העולם הבא עם ישראל, וידוע הדבר אין להאריך במפורסם על כן היה מרצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת כל איש מישראל ואל יעכבהו אונס וריחוק מקום מעשותה כי אם יקרהו עון שנאנס בחדש הראשון ולא זכה בה עם הקודמין יעשה אותה בחודש השני ולפי שהוא יסוד גדול בדת, הגיע החיוב גם כן אף על הגר שנתגייר בין פסח ראשון לשני וכן קטן שהגדיל בין שני הפסחים שחייבין לעשות פסח שני"

ומשום חשיבותו ושגב גדולתו של חג המצות רצה הקב"ה שכל אחד ואחד מבני ישראל יקיים מצותיו בשלימות, איש בל ייעדר, ולא יגרע מאחד מהם זכות קרבן זה.

למה נגרע

ב

אמנם עוד הערה גדולה יש במצוה זו, דלא מצינו בכל התורה כולה מלבד מצוה זו שבני ישראל קיבלו מצוה מהקב"ה רק בעקבות דרישה ובקשה לקבלה. דרק כאשר באו אותם אנשים שהיו טמאים לנפש אדם ותבעו בפה "למה ניגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו" צוה הקב"ה על מצות פסח שני.

ולכאורה יש בזה עזות מצח לבא לפני הקב"ה ולדרוש ממנו להוסף לנו מצוה על מצוות התורה, אך עזות דקדושה היא זו. וכבר אמרו חז"ל (סנהדריו ק"ה ע"א) חוצפא, אפילו כלפי שמיא מהניא, ואהני לן לזכות במצוה יקרה וחביבה, מצות פסח שני.

וכיוצא בדבר מצינו בפרשת כי תבא (דברים כ"ז ט') כשאמרו משה לישראל "ביום הזה נהיית לעם לה' אלקיך". ולא נתפרש בתורה על איזה יום אמר כן משה רבינו.

וכתב בזה רש"י (שם כ"ט ג')

"שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמו שכתוב בפ' וילך ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה לנו נתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום" (רש"י שם)

והדברים נפלאים ומפליאים, לא ביום שהקדימו נעשה לנשמע, לא ביום שכפה עליהם הר כגיגית, אלא ביום בו זעקו מנהמת לבם "אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו!" ביום שהוכיחו במעשיהם "שאתם דבקים וחפצים במקום", ביום זה נהיית לעם לה' אלקיך.

למה נגרע

דבקים וחפצים במקום, לא כמצות אנשים מלומדה, אלא כשאיפת חיים הבוערת בלבו של אדם, כאשר אנו חפצים לדבוק בהקב"ה, מדה כנגד מדה חפץ בנו הקב"ה להיות לו לעם סגולה, וזה שאמר משה "ביום זה נהיית לעם לה' אלקיך".

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

